

ALLT FLER UPPMÄRKSAMMAR GLESBYGDS- VERKET

Allt fler svenskar känner till att det finns ett statligt verk som heter Glesbygdsverket. Det visar en färsk undersökning där 1 000 personer tillfrågats. I maj i år var det 37 procent av de tillfrågade som kände till verket. I juni förra året var det 27 procent.

Främst är det norrlänningar som känner till Glesbygdsverket. I norra Sverige var siffran 63 procent i år mot 52 procent förra året. Men även i storstäderna blir det allt fler som vet vad Glesbygdsverket är. Siffran där har stigit från 21 till 36 procent.

SKÄRGÅRDEN PÅ ARKITEKTURÅRET

Hur planerar man samhällen i skärgården utifrån de nya förutsättningar som råder? Hur tillvaratar man bygg- arvet samtidigt som man anpassar byggnader för nya behov? Det ska Glesbygdsverket studera i ett projekt inom Arkitekturåret 2001.

Många skärgårdssamhällen är folktomma på vintern. Kan en annorlunda planering av samhällena och en förändrad utformning av byggnaderna underlätta för personer som vill bosätta sig där året runt och utveckla en verksamhet? Det är frågor som projektet ska söka svar på. Det avslutas med ett seminarium under bomässan Bo01 i Malmö nästa sommar.

MILJARD TILL LANDSBYGDEN INOM LEADER+

Sammanlagt mer än en miljard finns att satsa på gles- och landsbygder i södra och mellersta Sverige inom LEADER+. Detta inräknat den svenska medfinansiering som är en förutsättning för projekten.

EU:s del av detta gemenskapsinitiativ är drygt 320 miljoner. Pengarna kommer att fördelas mellan ca 10-11 så kallade LAG-grupper, och det blir de grupper som formulerat de bästa utvecklingsplanerna som får pengar. Sista datum för LEADER+-ansökningar är den 3 juli.

Vid den preliminära ansökningsomgången kom 31 ansökningar in, men ytterligare grupper kan komma till vid den slutliga ansökan. Gemensamt för i stort sett alla ansökningar är att LAG-grupperna täcker stora områden. De flesta har över 50 000 invånare.

MAT OCH HAV

Grupperna heter sånt som Matväg Halland, Intryck Hälsingland, Carpe Mare (delar av Västra Götalands län) och VagnsLeader (del av östra Värmland samt norra Örebro län).

Fördelat på län har Västra Götaland flest ansökningar (7), därefter kommer Gävleborg (6) och Jönköping (3). Östergötland, Halland, Västmanland, Dalarna och Stockholm har vardera två ansökningar, och Kronoberg, Örebro, Värmland, Blekinge och Skåne vardera en ansökan. Delar av Södermanlands, Kalmar och Västernorrlands län finns också med i de preliminära ansökningarna.

De teman man har valt handlar om att utveckla livskvalitet, tillvarata natur- och kulturreсурser, öka värdet i lokala produkter eller att använda sig av ny kunskap.

Det nationella programmet för LEADER+ är nu färdigskrivet, och överlämnat till regeringen.

KRAFTFULLT VERKTYG

Glesbygdsverkets analyser visar att det blir allt attraktivare att bosätta sig på landsbygden, men att brister i service ofta gör det omöjligt att förverkliga den drömmen. Med LEADER+ får vi nu ett verktyg att råda bot på en del av de här bristerna och göra landsbygden än mer attraktiv, säger Tim Brooks, enhetschef på Glesbygdsverket

Hela det nationella programmet samt mer information om LEADER+ finns på Glesbygdsverkets webbplats, www.glesbygdsverket.se.

(Bild i det tryckta nyhetsbrevet)

KARTLÄGGNING AV ARBETSMARKNADS- MYNDIGHETERS REGIONALPOLITISKA HÄNSYN

Förra året presenterade Glesbygdverket sin kartläggning av om statliga myndigheter och bolag tar regionalpolitiskt ansvar.

Nu är det arbetsmarknadens tur.

Under sommaren kommer Glesbygdverket att studera hur Arbetsmarknadsverket, Arbetslivsinstitutet, Lernia AB och Samhall AB tar regionalpolitiskt ansvar.

Frågan är hur de nämnda myndigheterna och bolagen utformar verksamheten efter regionala förutsättningar och behov. För att få reda på det kommer Glesbygdverket bli att träffa företrädare för myndigheterna och bolagen samt för dem som har med myndigheterna att göra. Just i den här studien innebär det kommunala och regionala aktörer i skogslänen, i Västa Götalands nordvästra delar samt i skärgårdarna och på Gotland.

Rapporten beräknas vara klar i höst.

– HJÄLP OCKSÅ LANDSTINGEN SOM MINSKAR!

Även landstingen bör kompenseras när befolkningen minskar. Det anser Glesbygdverket i ett yttrande till regeringen. Hittills har bara kommunerna kompensats för befolkningsminskningar.

Nyligen föreslog en statlig utredning i ett delbetänkande ett omställningsbidrag under 2001 och 2002 för landsting, vars befolkning minskat mer än två procent under en femårsperiod.

Förslaget är ett resultat av förra årets debatt kring utjämnningen, där bland andra Glesbygdverket ansåg att nuvarande regler missgynnar landstingen.

– Förslaget är ett steg framåt, men för att skapa ett långsiktigt hållbart utjämningsystem tycker vi att man bör göra en årlig uppdatering av befolkningsförändringarna i landstingen, säger Kerstin Lindblad på Glesbygdverket.

FÖRHANDLING PÅGÅR:

Mål 2 Öarna genom EU:s nålsöga

Nu har regeringen överlämnat förslaget till utvecklingsplan för Mål 2 Öarna till EU-kommissionen. Den 25 april kom beskedet att kommissionen anser att planen är i, som det heter, mottagbart skick. Från den tidpunkten har kommissionen fem månader på sig att förhandla med de svenska representanterna innan utvecklingsplanen slutligen fastställs.

Från svensk sida är det Näringsdepartementet som ansvarar för förhandlingarna. Glesbygdverket och Länsstyrelsen i Jönköpings län kommer att bistå.

Till planen ska det också utarbetas ett programkomplement. Det är den del av planen som definierar hur programmet kommer att fungera i praktiken – t ex vilken typ av åtgärder som kan få stöd och vilka som kan bli stödmottagare.

VAD KAN FÅ STÖD?

Vad är det då för typ av projekt man kan söka pengar för?

Det kommer att preciseras i programkomplementet, men inom insatsområdet *Livsmiljö* kan det t ex handla om kulturprojekt, idrottsevenemang eller turism. Det kan också handla om otraditionella samverkansformer för att klara serviceförsörjning i en bygd eller utvecklingsprogram för öar eller byar.

Det andra insatsområdet handlar om *Utveckling av mänskliga resurser*, och här är stödet tänkt att utveckla samverkan mellan näringslivet och utbildningsanordnare och att stödja kunskaps- och kompetensutvecklande åtgärder.

Det kan t ex röra högskolans "tredje uppgift", dvs dess samverkan med samhället. Det kan också handla om FoU-samverkan mellan öarna eller utveckling av kunskapscentra.

FRÄMJA NYFÖRETAGANDE

Det tredje insatsområdet är *Näringsliv och infrastruktur*, och här kan det för näringslivet handla om att främja nyföretagande, att hjälpa fram en internationalisering eller att främja kvinnors företagande.

Åtgärder inom transportområdet kan t ex vara projekt för småskaliga transportlösningar eller stöd till IT-satsningar.

Programkomplementet ska godkännas av Övervakningskommittén senast tre månader efter det att kommissionen har fastställt planen. Det bör alltså vara klart att söka medel i slutet av året.

Information om förhandlingarna och programkomplementet kommer löpande att läggas ut på Glesbygdverkets webbplats, www.glesbygdverket.se.

HÖGSKOLANS ROLL DISKUTERAS PÅ GOTLAND

Glesbygdverket har under hösten och vintern 99/2000 besökt inte mindre än nio universitet och högskolor. Detta som ett led i vårt arbete att kartlägga hur tillgänglig den högre utbildningen är i gles- och landsbygder.

Ett av målen för senare års högskolepolitik har varit att universitet och högskolor ska fungera som en motor och pådrivare i den regionala utvecklingen. Frågan är vilken möjlighet och vilja högskolorna har haft att fylla den uppgiften.

– Hittills har vi kunnat konstatera att de satsningar på högre utbildning som

kommuner har gjort visar att det finns ett sug efter högre utbildning i områden där man hittills inte haft tillgång till den. Men samtidigt är det kommunerna som får stå för extra kostnader i form av lokaler, marknadsföring mm, säger Mikael Karlsson, handläggare på Glesbygdverket.

Under Almedalsveckan på Gotland kommer Glesbygdverket att presentera delar av undersökningen, och också bjuda in till diskussion om slutsatserna. Det sker under ett seminarium som hålls i Donnerska huset, Högskolan på Gotland, den 13 juli.

FRÅGA FÖR FORSKARE: – KAN BYGDER FÅ DÖ?

– Man måste byta vatten i akvariet då och då om inte fiskarna ska dö!

Med den bilden uttrycker Erik Westholm en del av sin syn på hur gles- och landsbygden kommer att utvecklas i framtiden. Om bygder ska klara sig bra kommer de att vara beroende av inflyttning, inte bara för att hålla befolkningstalet på en rimlig nivå utan också för att det behövs ett inflöde av idéer.

Erik Westholm, som är forskningsledare vid Dalarnas forskningsråd, är en av sju forskare som deltog vid en diskussion om de framtida gles- och landsbygderna som Glesbygdsverket arrangerade i byn Ottsjö i den jämtländska fjällvärlden. Forskarna ingår alla i verkets vetenskapliga råd.

Den svåra uppgift som forskarna ställdes inför var att förutsäga utvecklingen i gles- och landsbygder de närmaste tjugo åren. En utveckling som man kan ha många olika infallsvinklar på, visade det sig.

VEM VÅRDAR VÅRA GAMLA?

– Det stora problemet är en modern variant av "kris i befolkningsfrågan", menade Gunnel Forsberg, professor i kulturgeografi vid Stockholms universitet. Mindre tätorter, tex gamla industriorter, kommer att ha en alltmer åldrande befolkning men inga unga som vårdar dessa gamla. Hur löser vi det?

Gunnel Forsberg tyckte sig å andra sidan se att många samhällsplanerare nu har förstått att det inte går att planera för staden och gles/landsbygden helt skilda från varann, utan att man måste se det som en helhet. Exempelvis vill storstadsbor som drömmer om ett liv utanför staden troligen inte flytta till en mindre tätort, utan längtar "till landet". Några kommuner utreder var en sådan bosättning kan tillåtas utan att störa exempelvis jordbruket.

Sju av forskarna i Glesbygdsverkets vetenskapliga råd på plats i Ottsjö. Fr v Kurt Lundgren, Erik Westholm, Ulf Wiberg, Mats Johansson, Gunnel Forsberg, Lars Olof Persson och Bengt Johannisson.

Bengt Johannisson, professor i företags ekonomi vid Växjö universitet, har en hoppfull tro på framtiden för gles- och landsbygden:

– En "glokal" organisering av verksamheten är vad vi får se i framtiden. Framtidens företag arbetar globalt, men en förutsättning för det är en lokal förankring. Landsbygden är en bra grogrund för företagsamhet, inte minst för att företagaren där har ett starkt kontaktnät omkring sig.

– Den viktigaste resursen blir inte längre know-how utan know-who, menade Bengt Johannisson.

RÄDDAR IT GLESBYGDEN?

En god del av framtidsdiskussionen kom att ägnas åt IT-utvecklingen. När man nu kan lokalisera en verksamhet nästan var som helst – vad innebär det för glesbygden? Kommer fördelen av storstaden med den geografiska närheten till andra trots allt att överväga för företagen? Eller kommer gles/landsbygdens fördelar att väga tyngre? Ingen av deltagarna i diskussionen gjorde förstås anspråk på att veta svaret på den frågan, men alla kunde enas om att utfallet av till exempel en bred-

bandsutbyggnad beror på vilken initiativkraft som finns i den bygd dit tekniken kommer.

KAN MAN LÅTA BYGDER DÖ?

Hur var det då med akvariet? Var kom det in i diskussionen?

Jo, Erik Westholm menade att de senaste årens erfarenheter av EU-projekt m m visar att det bara är de bygder som "ställer sig upp och skriker" som får några pengar.

– Är inte det ganska rimligt, undrade han sedan. Men frågan är då vad som händer med bygder som inte skriker – kan man låta dem dö?

Den kontroversiella frågan fångades upp av flera av forskarna, bland andra Ulf Wiberg, professor i ekonomisk geografi vid Umeå universitet.

– Det går inte att fortsätta att sprida resurserna hur som helst, menade han. Vi måste utveckla en ny form för samhällsplanering. Vi måste bestämma oss för vissa utvecklingsstråk i glesbygderna och för-täta dem.

Ett utförligare referat av diskussionen i Ottsjö finns i Glesbygdsverkets årsbok 2000.

B

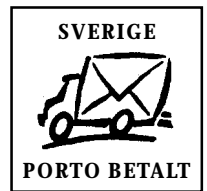
PIA ENOCHSSON
generaldirektör

FOTO: LENNART JONASSON

Att riva eller inte riva...?

Att riva eller inte riva, det är frågan för de 106 kommuner som uppger att det kan bli aktuellt i år eller nästa år att riva ca 10 000 bostäder. Det är fler än för ett år sedan trots att en hel del hus rivits sedan dess.

200 kommuner i landet har idag sammanlagt 34 400 tomma lägenheter, enligt en färsk rapport från Boverket om bostadsmarknadsläget. Enligt samma undersökning ökar också antalet lägenheter som kan komma att rivras. Samtidigt visar undersökningen att bostadsbristen ökar också utanför storstäderna. Uppenbart sker denna ökade efterfrågan av bostäder inte på orter som nu planerar att riva fler hus.

SE SANNINGEN I VITÖGAT

En del kommuner nära norska gränsen har tur nog att kunna hyra ut sina tomma lägenheter till norrmän, andra vändas inför beslutet att riva. Åter andra tar beslutet om rivning snabbt, medan några säkert ännu hoppas på att strömmen av människor till landsbygden ska vilja bo i hyreslägenheterna i småorterna igen. Jag tror aldrig det kommer att hända. Hur smärtsamt det än kan vara så är det dags nu att se sanningen i vitögat. Det är inte till en lägenhet de som idag väljer lantliv längtar.

Den befolkningsökning vi ser på landsbygden ser vi inte i landsbygdens tätorter. Folk väljer lantlivet för att komma nära naturen, få frisk luft, utsikt, kunna ha häst och hund och för att kunna ge familjen en

bättre och många gånger billigare boendemiljö. Det är främst i stads kärnorna, i bra villaområden och på den rena landsbygden folk helst vill bo. Därför är det inte så konstigt att det är där vi ser befolkningsökningen idag.

SKAPA FÖRUTSÄTTNINGARNA

Alla kan inte förverkliga sin önskan att bo på landet. Men bland dem som faktiskt tar steget och flyttar kan vi se detta nya bostättningsmönster allt tydligare. Vi måste inse detta och sluta planera, önska eller drömma om något annat. Det ställer krav på nytänkande i samhällsplaneringen på många områden.

Tydligast är tecknen på ny landsbygdsbosättning längs järnvägarnas sträckning, dvs där det finns pendlingsmöjlighet med tåg. Ett sätt att få ut det maximala av livet i staden och livet på landet? Det kräver en utökad tågtrafik och tåg som stannar på småorterna. Vidare krävs skolor och lanthandlare, eftersom vi också vet att folk inte är beredda att pendla lika långt till service som till arbete.

En viktig lärdom att dra är att det inte är så lätt att styra människors bosättningsmönster. En annan är att man med kloka politiska beslut kan bidra till människors fria val av boende genom att skapa de praktiska förutsättningarna för det. Sådana förutsättningar är en god basnivå av service och infrastruktur.

GLES
BYGDS
VERKETÅRSBOK
2000GLESBYGDSVERKET ARBETAR FÖR EN POSITIV
UTVECKLING I GLES- OCH LANDSBYGD

FOTO: EDJE GRANLUND

BESTÄLL GLESBYGDSVERKETS ÅRSBOK!

I år ger Glesbygdsverket för första gången ut en årsbok.

Tanken är att varje år ge en samlad bild av huvuddelarna i verkets analysarbete. I år består boken av tre delar – en redogörelse för utvecklingen i gles- och landsbygder under 90-talet, ett samtal mellan forskare om vad som kan tänkas hända i glesbygder under de närmaste tjugo åren, samt en fyllig kart- och tabelldel. Av den framgår 90-talsutvecklingen län för län, ibland också kommun för kommun.

Årsboken kan du beställa gratis från:
Glesbygdsverket
Telefon 063-57 67 20
margit.hallstrom@glesbygdsverket.se
eller på vår webbplats:
www.glesbygdsverket.se

REDAKTION Birgitta Rhodin, 063-57 67 31

Maria Modigh, 063-57 67 04

Vill du komma med på vår sändlista, hör av dig till: Margit Hallström, 063-57 67 20.

ANSVARIG UTGIVARE Mats Elg

Glesbygdsverket

Samuel Permans gata 2, 831 30 Östersund

TEL 063-57 67 00, FAX 063-57 67 99

E-POST info@glesbygdsverket.se

HEMSIDA www.glesbygdsverket.se